

(nad knihou fotografií Josefa Koudelky Invaze 68)

V březnu 1939 bylo mé mamince 13 let. Vyprávěla, jak v tom zasněženém patnáctém březnovém dni stáli a pozorovali příjíždějící Wehrmacht. Ten den byl zachycen i fotografy, snad nejznámější je fotografie Karla Hájka zobrazující slzy a zařaté pěsti lidí na chodníku nad projíždějícími německými vojáky.

V srpnu 1968 mi bylo 16 let. Jaro onoho roku je pro mě spojeno s euforií. Nebylo to jen slunečné počasí, ale především relativní svoboda spojená se sháněním novin a časopisů, s 1. májem, kde byla poprvé nízká tribuna a lidé si podávali ruce s Alexandrem Duběčkem, Hyde Park v ulici Na Příkopě, písničkáři na Karlově mostě a první písně Karla Kryla.

Dnes je rok 1968 hodnocen jako boj uvnitř komunistické strany. Bylo paradoxní, že na rozdíl od Budapešti 1956, tisíce lidí dvacet let po únoru 1948 vstupovaly zcela dobrovolně do komunistické strany a na lucernách nehořeli příslušníci tajné policie. Lidé se na sebe usmívali, pořádali sbírky na zlatý poklad republiky a na SOS vesničku. Zkušené hlasy těch, kteří na vlastní kůži poznali represe padesátých let, nikdo jakoby nechtěl slyšet.

V úterý 20. srpna ve 22,00 hodin přistál na Ruzyni první sovětský speciál AN 24. O hodinu později se předseda vlády Ing. Černík dozvídá, že vojska šesti států Varšavské smlouvy překročila naše hranice. Následovalo sedm dní končících příjezdem našich představitelů z Moskvy, když podepsali v podstatě kapitulací protokol. Protokol nepodepsal pouze MUDr. František Kriegel.

Ing. Josefu Koudelkovi bylo v tom roce třicet let. Vrátil se z Rumunska, kde fotografoval Romy. Koudelka za těch sedm dní pořídil přibližně sedm tisíc černobílých fotografií. Znamé fotografce Anně Fárové se podařilo několik fotografií vyvézt do Spojených států a při prvním výročí okupace obdržel "anonymní český fotograf" zlatou medaili Roberta Capy a cenu Overseas Press Club. Koudelka nechtěl ohrozit rodinu a teprve po smrti jeho otce v roce 1984 se svět dozvěděl, kdo je autorem. Koudelka byl v té době již dávno v emigraci.

U nás publikoval některé fotografie poprvé časopis Respekt v příloze z roku 1990.

Letošního roku, ke čtyřicátému výročí sovětské okupace, vydalo nakladatelství Torst knihu s názvem *Invaze 68*, obsahující 249 vybraných Koudelkových fotografií. Kniha je doplněna i citací z dobových médií a chronologií srpnových dnů.

Podobně jako jiným fotografům a filmařům šlo Josefu Koudelkovi při pořizování snímků často o život. Jeho fotografie nejsou pouhým zachyceným obrazem, jsou vysoce profesionální a pamětníky osloví se čtyřicetiletým návratem. Tváře Pražanů sledujících zprávy rozhlasu, který přes všechny překážky dokázal vysílat, záběry hořících tanků na Vinohradské třídě u rozhlasu i záběry tváří sovětských vojáků vypovídají hodně. Povinná výuka ruštiny pomohla vytvořit tisíce nápisů na zdech a někdy přímo na tanku či transportéru. Projevil se i vtip národa v podobě nápisů a karikatur. Jenže byly i desítky mrtvých, hořící domy i hořící tanky. Československá vlajka se několikrát zabarvila krví.

V těch sedmi dnech byl tady najednou jiný národ, než národ dělníků, rolníků a pracujících inteligence, prezentovaný Rudým právem. Na fotografiích jsou vidět trikolóry, fotografie oněch čtyř představitelů jednajících v Moskvě, ale i kalhoty na chodníku, pokryté květinami, s nápisem "zde padl v boji proti okupantům čtrnáctiletý chlapec", či tisíce sedících demonstrantů na Václavském náměstí.

V úterý 27. srpna začalo vystřízlivění. Moskevská dohoda znamenala porážku bez boje a návrat zpět.

Koudelkova kniha je uměleckým dílem i historickým dokumentem. Přes veškerý despekt, který je dnes používán ve vztahu k Pražskému jaru, svědčí o tom, že tento národ není a nebyl jen davem skákajícím při hokejovém či fotbalovém vítězství. Na tváře a na mrtvé ze srpna 1968 bychom neměli nikdy zapomenout. Neměli bychom zapomenout ani na rachot těch hranatých, plechových maringotek, o nichž o pár dní později zpíval Karel Kryl.